

Kołodziejczyk, Arkadiusz

O regionalistyce Ziemi Mławskiej i piarstwie historycznym Ryszarda Juszkiewicza. Na marginesie recenzji IV tomu "Ziemi Zawkrzeńskiej" pod red. R. Juszkiewicza, Mława 2000, ss. 370

Szkice Podlaskie 9, 264-266

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O regionalistyce Ziemi Mławskiej i pisarstwie historycznym Ryszarda Juskiewicza.

Na marginesie recenzji IV tomu „Ziemi Zawkrzeńskiej”
pod redakcją R. Juskiewicza, Mława 2000, ss. 370.

Do rąk historyków i miłośników dziejów Mazowsza dotarł IV tom serii *Ziemia Zawkrzeńska* pod redakcją naukową Ryszarda Juskiewicza. Jest to kolejne wydawnictwo reaktywowanej w 1996 r. Stacji Naukowej im. Stanisława Herbsta w Mławie. Poprzedni – III tom tej serii ukazał się w 1996 r. także pod redakcją R. Juskiewicza.

O sylwetce naukowej prof. R. Juskiewicza – prawnika, historyka, kolekcjonera, animatora badań i regionalisty napisano już wiele. Senator RP pierwszej i drugiej kadencji, twórca prywatnego Muzeum Juskiewiczów w Mławie, gromadzącego unikatowe eksponaty naszych dziejów ojczystrych, zwłaszcza okresu XIX – XX w., autor i redaktor 25 książek, kilkuset artykułów i pomniejszych prac, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, jest bez wątpienia jednym z czołowych historyków działających na terenie północnego Mazowsza. Jego prace ogniskują się wokół dziejów Ziemi Zawkrzeńskiej – czyli regionu mławskiego oraz dziejów militarnych północnego Mazowsza. Bez przesady można stwierdzić, iż jest jednym z czołowych regionalistów mazowieckich, ale też autorem tak znaczących monografii, jak *Wrzesień 1939 na Mazowszu Północnym* (Ciechanów 1987), *Bitwa pod Mławą 1939* (Warszawa 1979, 1987, Mława 1999), czy *Działania militarne na Mazowszu Północnym i w Korytarzu Pomorskim 1920 rok* (Warszawa 1997) nie licząc wielu innych¹.

„Ambitne cele małego regionu” – zatytułował swoją recenzję *Źródeł historycznych do dziejów Ziemi Mławskiej 1065 – 1956* Cezary Chlebowski (*Ziemia Zawkrzeńska*, t. IV, s. 338). „Ziemia Zawkrzeńska, zwana także przez innych mławskim Mazowszem, nie jest bogata ani w ropę naftową, żyły złota czy też pokłady diamentów. Także gleba piaszczysto-mazowiecka za wiele plonów nie daje. A jednak jest to ziemia bardzo zasobna, zarówno w historyczną przeszłość, jak i wypróbowaną, wyselekcjonowaną warunkami życiowymi kresową ludność” – podkreślił na wstępie recenzji tenże autor (s. 338), podkreślając, iż do III rozbioru Ziemia Zawkrzeńska grani-

¹ Np. *Mławskie Mazowsze w walce*. Warszawa 1968; *Rok 1920 na Ziemi Mławskiej*, Warszawa 1995; *Wzywam Was do apelu... Straty korpusu oficerskiego Armii „Modlin” w czasie drugiej wojny światowej*, Warszawa 1995; Ks. *Kanonik Hon. Ignacy Krajewski*, Ciechanów 1998; *11 pułk Ułanów Legionowych im. Marszałka Edmunda Śmigłego Rydza*, Ciechanów 1998; *Obrona Pułtuska i 13 Pułk Piechoty w wojnie 1939 r.*, Mława 1999; *Źródła historyczne do dziejów Ziemi Mławskiej 1065 – 1956*; Mława – Ciechanów 1998 (współautor Andrzej Grochowski); *Z dziejów harcerstwa mławskiego (1913 – 1996)*, Mława 1996 (red. nauk.).

czyła z Zakonem Krzyżackim a następnie Królestwem Prus. Bogactwo historycznej przeszłości wcale nie musi jednak oznaczać bogactwa wiedzy o niej. Tworzą i dokumentują ową przeszłość historycy. W przypadku Mazowsza Mławskiego udowadnia to w pełni swoimi publikacjami Ryszard Juskiewicz, w tym kolejnymi tomami serii *Ziemia Zawkrzeńska*. Tworzy w ten sposób solidny fundament wiedzy o przeszłości mławskiej *Małej Ojczyzny*.²

Większość prezentowanych w IV tomie *Ziemi Zawkrzeńskiej* prac i materiałów stanowią fragmenty prac magisterskich i dyplomowych oraz doktoratów przygotowywanych na seminarium doktoranckim przy Stacji Naukowej im prof. S. Herbsty w Mławie. Kilka artykułów i materiałów wykracza swoją problematyką poza region mławski. Jak stwierdza R. Juskiewicz we *Wstępie* „zadecydowały o tym względy merytoryczne, niezwykle interesujący tekst lub to, że autor danego tekstu wprawdzie nie mieszka w regionie, ale pochodzi z niego” (s. 5). Tematyka publikacji jest też zróżnicowana, gdyż dotyczą zarówno historii, jak i pedagogiki, literatury faktu i poezji.

Prezentowany tom otwiera rozprawa Leszka Arenta – *Przemiany społeczno-polityczne w Mławie w 1956 r.* Następnie Jerzy Borowski prezentuje *Szkice z dziejów Strzegowa w latach 1866 – 1914*, Dorota Giszczak omawia dzieje Gralewa w okresie okupacji hitlerowskiej, R. Juskiewicz pisze o działaniach wojennych na Ziemi Mławskiej w okresie I wojny światowej. Kolejne artykuły i rozprawy odbiegają od „czystej” historii. Jarosław Krauze omawia stan świadomości historycznej uczniów Szkoły Podstawowej nr 1 w Ciechanowie, Bożena Maciejewska przybliży działalność społeczno-pedagogiczną Jadwigi Dziubińskiej (1874 – 1937) – współorganizatorki szkoły dla dziewcząt wiejskich Gołotczyźnie (1909) i szkoły rolniczej dla chłopców w Sokołówku (1909); Dorota Prorok omawia życie codzienne wsi w świetle losów ur. w 1907 r. nauczyciela i działacza oświatowego Józefa Leszczyńskiego. Dorota Sabina Skrzyniarz analizuje politykę oświatową zaborców w okresie pozytywizmu. Dwie ostatnie rozprawy stanowią skróty prac magisterskich obronionych w WSP w Olsztynie (promotor prof. Benon Dymek).

W dziale *Miscellanea* zamieszczono na początku wywiad z współtwórcą Towarzystwa Miłośników Ziemi Ciechanowskiej Robertem Bartołem z 1995 (szkoda, że nie podano daty śmierci tego zasłużonego regionalisty). Niezwykle cennym materiałem źródłowym jest inwentarz dóbr Kuczbork z 1810 r. w opracowaniu Andrzeja Grochowskiego (s. 174 – 214). Z kolei Edyta Jabłońska pisze o działającej wśród Polonii brazylijskiej siostrze Joannie Łukwińskiej, Stanisław Korwin – Pawłowski kreśli interesujący por-

² Warto nadmienić, iż nakładem Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Mławskiej ukazały się cztery tomy *Studiów i materiałów do dziejów Ziemi Zawkrzeńskiej* (t. I – 1971, t. II – 1996, t. III – 1996, t. IV – 1999).

tret zbiorowy chłopów arabskich, a Anna Miałka –Kruszewska omawia działalność i zbiory mławskich muzeów: Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej – powstałego w 1926 r. i Muzeum Juskiewiczów – otwartego w 1994 r. Kolejny tekst – *Zagadnienie mniejszości ukraińskiej w Polsce 1948 – 1989* autorstwa Janusza Pysznińskiego stanowi fragment jego pracy magisterskiej obronionej na UMK w Toruniu. Anna Sobczyńska pisze o życiu i poezji Stefana Gołębiowskiego (1900 – 1991). Dział ten kończy sprawozdanie z pracy Stacji Naukowej im. prof. S. Herbsty w Mławie za 1999 r. (szkoda, że nie za okres od 1996 r., czyli reaktywowania Stacji), opracowane przez R. Juskiewicza.

Kolejny dział *Twórcy mławscy* przybliży sylwetki mławskich poetów, malarzy, rzeźbiarzy, hafciarzy, oraz historyków (R. Juskiewicz, Andrzej Grzymkowski, Kazimierz Tański). Tom kończy dział recenzji oraz - co istotne – indeks osobowy.

Nie wdając się w szczegółowa analizę poszczególnych tekstów warto jednak podkreślić, iż mimo ich różnorodnej problematyki oraz poziomu nie powodują rozbitcia wewnętrznego tomu. Na pewno w tym zasługa redaktora Juskiewicza, jak również członków Kolegium Redakcyjnego – Benona Dymka, Józefa Kazimierskiego, Henryka Kaczorowskiego i Leszka Arenta. Publikacja zaś tekstów „świeżo upieczonych” magistrów wiąże ich niewątpliwie - nie tylko emocjonalnie – z regionem. Oczekujemy na kolejny tom *Ziemi Zawkrzeńskiej*. Na koniec należy podkreślić, iż dzięki zaangażowaniu i ogromnej pracy też miary regionalistów i historyków jak tylekroć przywoływany R. Juskiewicz, Aleksander Kociszewski z Ciechanowa, Janusz Szczepański z Pułtusza – nie wspominając o całych zastępach innych, nie mniej zasłużonych - regionalizm mazowiecki rozwija się coraz prężniej, niezależnie od jakże trudnej dla kultury sytuacji finansowej i niesprzyjającej regionalistyce aury „gospodarki rynkowej”. Warto brać przykład z osiągnięć regionalistów północnego Mazowsza u nas na Podlasiu, dążyć do wymiany doświadczeń i współpracy.

Arkadiusz Kołodziejczyk

Instytut Historii Akademii Podlaskiej w Siedlcach